

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ
УЧЕНЬ**
**THEORY AND HISTORY OF THE STATE AND LAW; HISTORY OF POLITICAL AND
LEGAL STUDIES**

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-01>

УДК 342(477.83)

І. Й. БОЙКО

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень

E-mail: igor.boiko@lnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8444-6787>

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, 79000, вул. Університетська, 1

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
НА РІВНІ МІСТА І СЕЛА У ГАЛИЧИНІ (1772-1867)**

АННОТАЦІЯ. *Вступ.* У статті проаналізовано правові засади діяльності органів місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867).

Короткий зміст основних результатів дослідження. Зазначено, що основна маса українського населення Східної Галичини була зосереджена в селах. Так, на Прикарпатті сільське населення становило 82% загальної чисельності. На початку XIX ст. соціально-економічне життя в галицьких селах характеризувалося розвитком панщизного господарства, зростанням безземелля і розшаруванням селян. Адміністративно-територіальний поділ у Галичині вирізнявся тим, що вища австрійська влада не створила органів місцевої влади і передала політичну владу в сільських місцевостях поміщикам (домініям), зміцнюючи у такий спосіб середньовічні порядки.

Аргументовано, що значні зміни в організації та діяльності органів місцевого самоврядування у Галичині під владою Австрійської монархії відбулися після революції 1848 р., що мала значний вплив на активізацію зростання національної свідомості українців та розвиток демократичних європейських впливів на західноукраїнських землях. Цьому сприяло і реформоване австрійське законодавство, прийняте під впливом ідей «Весни Народів». Зокрема, у порівнянні з попереднім періодом демократичним було положення австрійського закону від 17 березня 1849 р., який проголосив ідею: «Вільна громада є основою вільної держави». Особливий авторитет мав новий австрійський закон про громади в Галичині 1866 р., який став новим етапом у розвитку місцевого самоврядування. Знаково, що цей закон поширювався на українські землі, куди переносилися досягнення в розвитку європейського самоврядування. Позитивним у законі було те, що громаду розглядають як орган місцевого самоврядування. Відповідно до закону громаду становлять кожне місто, містечко, село, котре має власний громадський уряд. Представницьким органом сільських і міських громад у Галичині була рада громадська, що «складається з членів вибраних і з членів, що належать до неї без вибору (т. зв. вірилістів). Вона скликала у міру необхідності, але не рідше одного разу на три місяці. Ініціатива її скликання належала начальнику громади або його заступникові. Начальник повинен був скликати раду також у випадку, коли цього вимагали 2/3 радних, староство або повітовий виділ. Він же зобов'язаний був повідомити радних про наступне засідання. Рада вважалася повноважною приймати рішення, якщо на її засіданні була присутньою більша половина радних, що також свідчило про демократичний підхід до формування місцевого самоврядування.

Висновки. Таким чином, організація та діяльність органів державного управління і місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867) свідчить про вплив європейських правових традицій на західноукраїнські землі. Позитивним було, насамперед, розширення прав територіальних громад у галицьких селах, що сприяло розвитку місцевого самоврядування українського суспільства. Українці розвивали демократичні традиції місцевого самоврядування і завжди прагнули до упорядкованості суспільних відносин та самостійного народовладдя на місцях.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *правові засади, місцеве самоврядування, сільське самоврядування, територіальна громада, Галичина, Австрійська монархія.*

Як цитувати: Бойко І. Й. Правові засади діяльності органів місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772-1867). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право».* 2024. Вип. 38. С. 8-15. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-01>

In cites: Boyko I. Y. (2024) Legal basis of the activities of local government bodies at the city and village level in Galicia (1772-1867). *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law",* (38), P. . 8-15. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-01> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. У сучасних умовах здійснення реформи децентралізації в Україні актуальним є вивчення національного історичного досвіду щодо удосконалення організації та діяльності органів державного управління і місцевого самоврядування. Сьогодні в умовах війни росії проти України важливим завданням є покращення громадянам їхнього життєвого середовища, також надання якісних та доступних публічних адміністративних послуг, узгодження інтересів держави та територіальних громад. У даному аспекті цінний історичний досвід надає, зокрема, дослідження правових засад організації місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867). Вивчення і врахування історичного досвіду матиме значний позитивний вплив на демократичний та правовий розвиток сучасної Української держави, сприятиме удосконаленню діяльності органів місцевого самоврядування, ефективному виконанню ними своїх функцій. Важливим є також урахування історичних уроків з метою уникнення помилок, допущених у попередні історичні періоди. З огляду на це, питання аналізу історичного досвіду організації місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867) набувають особливої актуальності.

Стан наукового дослідження теми. У історико-правовій літературі деякі питання характеристики діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867) частково висвітлювали українські науковці, зокрема, В. Гончаренко, В. Кульчицький, Б. Тищик, М. Никифорак, М. Кобилецький, П. Гураль, І. Настасяк, П. Едер, І. Ковальчук, М. Кугутяк, І. Терлюк та ін.

Мета дослідження – визначити правові засади діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867).

Основні результати дослідження. Складні міжнародні відносини останньої третини ХУІІІ ст. негативно позначилися на становищі західноукраїнських земель. За третім поділом Речі Посполитої до складу Австрійської монархії увійшли етнічні польські й українські землі, на території яких було створено окрему австрійську провінцію – Королівство Галичини і Володимирії з великим князівством Краківським та князівствами Освенцімським і Заторським. Її адміністративним центром стало місто Львів. Створений коронний край поділявся на шість циркулів (округів) і 59 дистриктів (районів, повітів) [1, с.40-42]. Новостворений коронний край «Королівство Галичи-

ни і Володимирії...» належав до найбільш густозаселених провінцій. Він охоплював 30 299 квадратних миль території і 7 980 477 мешканців до Першої світової війни, з них 4 672 050 були поляками. Із загального числа населення українці склали 3 298 092 особи. У Східній Галичині українське населення становило 72 %, тобто значну більшість [2, с.21].

В Австрійській монархії коронний край «Королівство Галичини та Володимирії...» більш відомий як Галичина. Вища австрійська влада поділила українські етнічні землі (історичну Галичину) та землі Малопольщі [5, с.192]. Адміністративні посади обіймала польська шляхта, хоча більшість населення становили українці. Окрім українців у містах, містечках та селах Галичини проживали єврейські й вірменські громади. Після 1795 р. українську частину коронного краю почали називати Східною Галичиною з центром у Львові, а польську – Західною Галичиною з центром у Кракові. Насправді під поняттям «Галичина» до 1772 р. розуміли українські землі Руського та Белзького воєводств, поділених Австрійським урядом на 12 округів. Поділ на Східну і Західну Галичину вважається умовним. Адже, за історичною традицією, називатися Галичиною мають право лише споконвічні українські землі. Тому назва Східна Галичина повинні поступатися місцем перед назвою, вживаною ще у першій половині ХІХ ст., – Галичина. Об'єднання польських і українських земель в одну адміністративну одиницю польська шляхта використала для здійснення своїх політичних планів. З середньовічним підтекстом Галичину вона продовжувала розглядати як частину єдиної польської території, так званий «польський стан посідання». Це було грубим порушенням прав українців як однієї з найдавніших європейських націй. Прикро, що у той час частина шовіністичної польської шляхти також не визнавала українців за окремий народ, а вважала їх частиною польського народу [6, с.474].

Заявляючи, що «Руси» нема, а українці й поляки творять одну польську націю, керівники польського політичного проводу переконували в цьому австрійський уряд і місцеву адміністрацію. У такому шовіністичному дусі розглядалося питання про українську мову, яку вважали одним з діалектів польської мови. Шовіністично налаштовані польські політичні діячі доводили, що Галичина – територія змішаного населення, тому належить до Польщі [3, с.9-14]. Ці твердження тогочасної польської шляхти, на нашу думку, не відповідають історичній правді, оскільки Галичина з давні давен

була приналежною до давніх українських племен, а з першої половини IX ст. стала складовою частиною ранньої української держави – України-Руси, згодом її спадкоємицею і наступницею Галицько-Волинської держави. Етнічний кордон між українським та польським населенням умовно пролягав по р. Сян. Відтоді й до 1918 р. кордони Галичини і Володимирії не змінювалися [4, с.47-49]. Проте у першій половині XIX ст. як протест проти зневажливого відношення до українців на західноукраїнських землях розпочинаються процеси національного відродження, у результаті якого українці починають відчувати себе нацією – територіально об'єднаною етнічною спільнотою, що усвідомлює історичну, культурну й економічну єдність, має спільне бачення майбутнього [7, с.44].

Австрійський уряд прагнув організувати державне управління на західноукраїнських землях відповідно до адміністративно-територіального устрою монархії Габсбургів, організувати в коронному краї Галичини і Володимирії діяльність органів державної влади, поширити чинність австрійського законодавства. У свою чергу це давало австрійському уряду можливість здійснювати централізоване державне управління на західноукраїнських землях. Відразу після приєднання Галичини у листопаді 1773 р. було проведено адміністративну класифікацію. Вона відповідала австрійській адміністративній системі, зокрема шість округів (крайсів), які об'єднували первинно 59 районів (бецирків), зокрема: Велицький: Район Затор, Вісьнич, Новий Сонч; Пільзенський: Район Кросно, Тарнів, Лежайськ; Самбірський: Район Лісько, Перемишль, Дрогобич; Белзький: Район Сокаль, Томашів, Замостя; Львівський: Район Броди, Бережани, Жовква; Галицький: Район Галич, Тисмениця, Коломия, Заліщики. У 1787 р. їх кількість було скорочено патентами до 19. Наступні зміни до адміністративно-територіального устрою було прийнято декретом австрійського імператора Йосифа II 22 березня 1782 р., внаслідок якої шляхом злиття попередніх районів Коломия і Тисмениця в округу Станіслав залишилося 18 округів, яких після приєднання Чернівецького округу в 1786 р. стало 19 [9, с.36].

У Галичині наприкінці ХУІІІ ст. налічувалося 311 населених пунктів, що мали статус міст. Більшість з них становили королівські міста. Приватних було небагато і розташовувалися вони переважно у східній частині краю. Станом на 1774 р., коли відбулося приєднання

Буковини у склад Австрії, статус міст мали Сучава, Чернівці, Серет і Вижиця [9, с.37].

Австрійський імператор Йосиф II 13 травня 1784 р. видав декрет про реформування галицьких міст, згідно з яким відбулася їхня класифікація. Критерієм поділу стали міські привілеї, право на проведення ярмарків. До першого класу міст був зарахований лише Львів як адміністративний центр коронного краю Галичини і Володимирії та резиденція губернської влади. До другого класу належали королівські, а до третього – муніципальні міста. Королівськими містами вважалися ті, що мали спеціальний імператорський привілей. Він видавався за клопотанням міського населення та надавав їм додаткові повноваження, зокрема право збільшувати розмір платні за міське громадянство. До муніципальних міст зарахували усі міські населені пункти, які мали власні магістрати [9, с.38].

Австрійський імператор 1811 р. видав декрет, відповідно до якого містами ті населені пункти вважалися ті, котрі мали міський привілей, а містечками – ті, які володіли правом на проведення ярмарків [10, с.105].

Видимість австрійської місцевої державної влади у більшості приватних міст Галичини виконували домінії. Тільки деякі з них мали власні магістрати, що виконували функції земельного керівництва. Інші називалися, як і в селах, домініями. Єдина відмінність між міськими і сільськими домініями полягала в тому, що у містах та приватновласницьких містечках раніше був організований кваліфікований домінійний персонал, обізнаний з адміністративною практикою та володів німецькою мовою.

Організація управління у містах ґрунтувалися на засадах магдебурзького права, основою якого була діяльність магістрату. Магдебурзьке право узаконнювало стан міського населення у вигляді самостійної верстви, визначало організацію виборів органів міського самоврядування [11, с.148].

Значні зміни в діяльності органів міського самоврядування у Галичині вніс декрет від 13 травня 1784 р., який надав великого значення передусім королівським містам. Їхній адміністративний устрій формувався за зразком устрою австрійських міст. У королівських містах регулярно проводилися описи майна та прибутків, частина з яких виділялася на їхній розвиток. Окрім цього, там постійно впорядковувалися система оподаткування і територіальна основа кожного міста. Королівським містам могли бути надані нові привілеї [11, с.149].

У галицьких містах, які володіли магдебурзьким правом, адміністративні функції виконували з дозволу окружного управління магістрати та міські відділи. Магістрат складався з бургомістра, асесорів (радників), синдика та касира. У більших містах бургомістр мав титул президента, а крім касира, існував контролер та відповідно нижчий службовий персонал. Членів магістрату міщани обирали на чотири роки; якщо ж чиновники добре виконували обов'язки, то їм продовжували термін перебування на посаді без проведення повторних виборів. Отже, через звичай або своєрідне тлумачення закону ці посади поступово ставали довічними. У випадку звільнення чиновника оголошувався публічний конкурс на заміщення вакансії. В окремих містах подібна система обрання бургомістра й асесорів проіснувала до середини XIX ст. [12, с.106].

Адміністративний центр коронного краю Галичини і Володимирії місто Львів мав статус столичного міста. Завдяки цьому у Львові було впроваджено нову організацію міської адміністрації. На початках австрійський уряд залишив йому давні самоврядні права з усіма атрибутами. Вибори до магістрату відбувалися кожного року за старим звичаєм 22 лютого з тією лише відмінністю, що проводив їх замість старости губерньський радник [13, с.43-44].

За імператорським патентом від 31 серпня 1786 р., відбулася реорганізація львівського магістрату. На підставі цього патенту 18 жовтня 1786 р. австрійська влада оголосила конкурс на заміщення міських посад, який тривав до середини листопада. До кандидатів вимагалося вільне володіння німецькою мовою. Кандидати на посади міського президента і віцепрезидента зобов'язані були мати рекомендації від губерньського правління й апеляційного суду. Так само кандидати на посади цивільно-карних радників повинні були мати рекомендації від апеляційного суду. Кандидати на посади політичних радників подавали рекомендації від губерньського бюро. Фінансові працівники повинні були отримати відповідні свідоцтва про свою кваліфікацію від крайової влади. Інші кандидати на посади мали подавати документи, видані відповідними органами, або скласти іспити перед спеціально створеною комісією [14, с.149].

У результаті реформованого законодавства, яке зазнало західноєвропейського впливу, австрійська влада на зовсім нових засадах сформувала склад Львівського магістрату з оновленими повноваженнями. Цей місцевий орган влади складався з бургомістра, віцепрезидента, 12 радників для цивільних та ка-

рних справ, чотирьох радників для політичних справ, чотирьох секретарів. Міщани Львова вибирали 100 виборців, з-поміж котрих – 24 членів міського керівного апарату. Останні мали право вибирати зі свого складу бургомістра і радників [15, с.107-108].

На західноукраїнських землях основна маса населення була зосереджена у сільській місцевості. Так, на Прикарпатті сільське населення становило 82% загальної чисельності. На початку XIX ст. соціально-економічне життя в галицьких селах характеризувалося розвитком панщизного господарства, зростанням безземелля і розшаруванням селян [16, с.11]. Власної національної еліти галицькі українці під владою Австрійської монархії в першій половині XIX ст. ще не мали, вона була полонізована або румунізована. Єдиним представником освічених верств у Східній Галичині було греко-католицьке духовенство, яке й започаткувало на цих землях національне відродження і почало відстоювати права українців, зокрема українських селян та міщан.

Панські маєтки в селах Галичини у період Австрійської монархії стали центрами домінії, яка спеціалізувалася на виробництві певних товарів. Домінії виконували судові й поліційно-адміністративні функції. До останніх належали видача та візування паспортів, облік чисельності населення, публікація нормативних актів, організація оподаткування, військові справи (облік рекрутів і тих вояків, котрі перебували у відпустці, транспортування рекрутів), використання возів і саней для службових потреб та ін. Кожна домінія була зобов'язана оголосити день на тиждень як службовий. У домініях насамперед приймали на службу осіб, котрі володіли польською та німецькою мовами й івритом [17, с.100].

Виконавчим органом поміщика був так званий мандатор (лат. *mandatum* – доручення), якого утримував поміщик, а на посаді затверджував окружний староста. Посада мандатора у Галичині й Буковині запроваджена у 1781 р. Формально він вважався державним чиновником з повноваженнями від окружної влади, а фактично – службовцем домінії. «Такий мандатор, – зазначав І. Франко, – був, як то кажуть, ні рак, ні риба, ні державний урядник, ані приватний урядник, а сього й того потроху. Пан приймав його, оплачував і міг відправити, та проте він за своє урядування відповідав не перед паном, а перед урядом, уряд міг також карати або ж зовсім усунути його» [18, с.633-634]. Мандатор мав універсальні повноваження: збирав податки; встановлював різноманітні повинності; доставляв рекрутів; виконував

поліцейні функції; здійснював судочинство у першій інстанції; застосовував тілесні покарання тощо. Землевласник як безпосередній начальник мандатора наглядав за його діяльністю, але не мав права втручатися у неї. Скарги на дії мандатора не розглядалися і створювали проблеми для самого скаржника [19, с.151]. Посада мандатора вважалася пережитком середньовіччя і була ліквідована Галичині 1856 р. [20, с.101-102].

Австрійський уряд низкою заходів реорганізував інститут сільського самоврядування. У 1784 р. він видав розпорядження, відповідно до якого кожне село мало мати вейта та відповідну кількість присяжних, що залежала від розміру населеного пункту і коливалася від 2 до 12. Село, яке налічувало до 50 хат, мало 2, до 100 – 4, а понад 300 – 12 присяжних. Вейта призначав землевласник із трьох кандидатів, рекомендованих сільською громадою. У 1846 р. система обрання вейтів змінилася: трьох кандидатів від громади відсилали до окружного управління, що затверджувало одного з них та приймало від нього присягу [21, с.102]. Місцем знаходження вейта була його власна оселя, де виставлявся на високому стовпі особливий знак. Вейт також мав печатку. Одне з важливих повноважень вейта було здійснювати набір рекрутів на військову службу. Вейт користувався широкими повноваженнями в межах сільської громади. Він також мав адміністративні (організація управління) та поліцейські (нагляд за порядком) повноваження. Йому дозволялося карати різкими за різноманітні провини (несплату податків на користь громади, уникнення обов'язкових громадських робіт тощо), заковувати у кайдани. Вейт також повинен був здійснювати нагляд за дотриманням моральних норм [22, с.153].

Наприкінці 60-х років XIX ст. стосовно реформи місцевого самоврядування у Австрійській монархії змінюється як концепція, так і напрями її проведення. Замість уніфікації австрійського законодавства з метою упорядкування діяльності всіх місцевих самоврядних громад порізно готуються та ухвалюються нормативні акти для функціонування міських органів самоврядування та для сільських й повітових самоврядних установ, щоб, на думку О. Й. Вовка, насамперед прискорити соціальні перетворення в містах, незважаючи на їх гальмування консерваторами в деяких національних районах [24, с.10].

Новим етапом у розвитку місцевого самоврядування став австрійський закон про громади в Галичині (1866), який визначав, що громаду становлять кожне місто, містечко,

село, котре має власний громадський уряд. Громадам, що належали до одного політичного повіту (староства), надавалася можливість з дозволу повітової ради об'єднуватися, але за умови, якщо цьому не заперечувала крайова політична влада (намісництво). Об'єднані громади повинні були укласти між собою угоду про володіння і використання своєї власності та фондів. Об'єднуватися мали право громади лише одного повіту на термін, доки стан нездатності виконання громадою публічних справ не зміниться на краще. У випадку, коли об'єднані громади не погоджувалися між собою в питанні розподілу коштів, тоді це вирішувала повітова рада. Що ж до зміни кордонів громади, то на це вимагався дозвіл повітової ради за умови, що цьому не заперечувала крайова влада – Галицьке намісництво [25, с.307].

Представницьким органом сільських і міських громад у Галичині була громадська рада. В містах громадська рада складалася лише з членів, які обиралися міським населенням. Закон встановлював, що «у громадах, в яких було від 51 до 200 виборців – 12 радних, від 201 до 400 – 18 радних, від 401 до 600 – 24 радних, від 601 до 1000 – 30 радних, де ж число виборців перевищувало 1000 чол. обирали 36 радних» [25, с.308]. Право вибору радних мали особи, які були членами даної громади і щонайменше протягом року сплачували безпосередній податок від ґрунту, хати, заробітку або загалом від доходу, за умови, якщо вони були австрійськими громадянами. Правом вибору користувалися також почесні громадяни, священики і настоятелі монастирів, урядовці цісарського двору, державних і крайових установ, публічних фондів, військовослужбовці офіцерського складу, котрі перебували на відпочинку або у відставці, лікарі, директори і вчителі шкіл [25, с.309].

Відповідно до закону, громадська рада збиралася в міру необхідності, але не рідше одного разу на три місяці. Право її скликання належало начальнику громади або його заступникові. Начальник повинен був скликати раду також у випадку, коли цього вимагали 2/3 радних, староство або повітовий виділ. Він же зобов'язаний був повідомити радних про наступне засідання. Рада вважалася повноважною приймати рішення, якщо на її засіданні була присутньою більша половина радних. Для прийняття бюджету громади та інших ухвал, що підлягали затвердженню вищими органами влади, вимагалася присутність 2/3 радних. Якщо ж потрібна кількість радних не збиралася, начальник вдруге вже разом з заступниками скликав раду. Коли ж після повторного

скликання той чи інший член ради не міг виправдати своєї відсутності, вийт міг накладати на нього покарання у вигляді штрафу до 10 зл.ав. на користь громади. І Засідання ради вів начальник громади або його заступник. Головуючий, як правило, не брав участі у голосуванні, окрім голосувань під час виборів старшини та у випадках, коли голоси розподілялися порівну. Голосування було відкритим, проте з окремих питань рада могла проводити і таємне голосування.

Засідання громадської ради відбувалося відкрито, особливо у випадках, коли обговорювали бюджет громади. Суворо заборонялося проводити засідання ради у шинку. Всі ухвали громадської ради записувалися до книги ухвал. Протоколи засідання підписував голова, двоє радних і писар. Кожний член громади мав право переглядати записи у книзі ухвал [25, с.310].

Однією з важливих функцій громади був нагляд за продажем продуктів харчування і контроль за проведенням торгів, за якістю товарів, за відповідністю стандартів зважування товарів тощо. Громада повинна була утримувати в належному порядку кладовище (цвинтар) [25, с.311].

Висновки. Таким чином, правові засади діяльності органів місцевого самоврядування на рівні міста і села у Галичині (1772–1867) свідчить про вплив європейських традицій на західноукраїнських землях. Позитивним було, насамперед, розширення прав територіальних громад у галицьких селах, що сприяло розвитку українського суспільства. Через австрійські державно-правові та самоврядні інститути українці розвивали демократичні традиції місцевого самоврядування і завжди прагнули до упорядкованості суспільних відносин та самостійного народовладдя на місцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С. 40-42.
2. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. Київ: Укр. письменник, 1993. С. 21.
3. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993. С. 9–14.
4. Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: навчальний посібник / за заг. ред. М. М. Мудрого. Львів, 2016. С. 47–49.
5. Субтельний О. Україна: історія. Київ: Либідь, 1991. С. 192.
6. Тищик Б. Й. Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст. – 1918 р.): навч. посіб. Львів: Світ, 2013. С. 474.
7. Сарбей В. Г. Національне відродження України. Київ: Видавн. Дім «Альтернативи», 1999. Т.9. С.44.
8. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С.49.
9. Інкін В. Ф. Нарис економічного розвитку Львова у XVIII ст. Львів, 1959. С. 37.
10. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 рр.): монографія. Київ: Атіка, 2006. С.105.
11. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С.148.
12. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 рр.): Монографія. Київ: Атіка, 2006. С.106.
13. Кульчицький В. С. Апарат управління міста Львова за Статутом 1870 р. *Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична*. Львів, 1969. С. 43–44.
14. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918): навчальний посібник. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С.149.
15. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 рр.): Монографія. Київ: Атіка, 2006. С.107–108.
16. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993. С.11.
17. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 рр.): Монографія. Київ: Атіка, 2006. С.100.
18. Франко І. Громадські шпихліри і шпихліровий фонд в Галичині. 1784–1840 рр. *Франко І. Зібрання творів: у 50 т.* Київ: Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн. 2. С.633–634.
19. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С.151.
20. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 рр.): Монографія. Київ: Атіка, 2006. С.101–102.
21. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 рр.): Монографія. Київ: Атіка, 2006. С.102.

22. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С.153.
23. Настасяк І. Ю. Організація управління Галичиною і Буковиною в складі Австрії (1772–1848 pp.): Монографія. Київ: Атіка, 2006. С.103–104.
24. Вовк О. Й. Реформа самоврядування в українських містах Галичини у складі Австро-Угорської імперії другої половини XIX століття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Право* / гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т. 1. Вип. 52. С. 10.
25. Гураль П. Місцеве самоврядування в Галичині та його конституційно-правове регулювання (1848 – 1918). *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*. Львів, 2011. С. 307-322.
26. Франко І. Що таке громада і чим вона повинна бути? *І. Франко. Збір. творів. У 50 т.* Київ: Наукова думка, 1976–1988. Т. 44, кн. 2. С. 174–180.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2024

Стаття рекомендована до друку 08.11.2024

I. Y. Boyko

Doctor of Law, Professor

Head of the Department of the History of State, Law, and Political-Legal Studies

E-mail: igor.boiko@lnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8444-6787>

Ivan Franko National University of Lviv.

Lviv, 79000, Universytetska str., 1

LEGAL BASIS OF THE ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENT BODIES AT THE CITY AND VILLAGE LEVEL IN GALICIA (1772-1867)

ANNOTATION. *Introduction.* This article analyzes the features of local self-government organization at the city and village levels in Galicia within the Austrian Monarchy (1772–1867).

Summary of the main research results. It is noted that the majority of the Ukrainian population in Galicia was concentrated in villages. For instance, in the Carpathian region, the rural population accounted for 82 % of the total population. At the beginning of the 19th century, the socio-economic life in Galician villages was characterized by the development of corvée agriculture, the growth of landlessness, and the stratification of the peasantry. The administrative-territorial division in Galicia was distinguished by the fact that the Austrian government did not create a lower tier of the state apparatus and transferred political power in rural areas to the landlords (dominions), thereby strengthening the feudal order. It is argued that significant changes in the organization of local self-government in Galicia within the Austrian Monarchy occurred after the revolution of 1848, which had a significant impact on the awakening of national consciousness among Ukrainians and the development of ideas of local self-government in Western Ukrainian lands. This was also facilitated by Austrian legislation, enacted under the influence of revolutionary ideas. In particular, the law of March 17, 1849, proclaimed the idea: “A free community is the foundation of a free state”. A new stage in the development of local self-government was marked by the Austrian law on communities in Galicia (1866), which defined that a community consists of every city, town, and village that has its own local government. The representative body of rural and urban communities in Galicia was the communal council, which “consists of elected members and members who belong to it without election (so-called virilists)”. The communal council met as necessary, but not less than once every three months. The right to convene it belonged to the head of the community or his deputy. The head was also required to convene the council if requested by 2/3 of the council members, the eldership, or the district council. He was also obliged to inform the council members about the next meeting. The council was considered competent to make decisions if more than half of the council members were present at the meeting.

Conclusions. Thus, the organization of local self-government at the city and village levels in Galicia within the Austrian Monarchy (1772–1867) demonstrates the influence of European traditions on the Western Ukrainian lands. The expansion of the rights of territorial communities in Galician villages was particularly positive, contributing to the development of Ukrainian society. Ukrainians developed democratic traditions of local self-government and always strived for orderly social relations and independent local governance.

KEY WORDS: *local self-government, rural self-government, territorial community, Galicia, the Austrian Monarchy.*

REFERENCES

1. Boyko I. Y. (2017). *Galicia in the State-Legal System of Austria and Austro-Hungary (1772–1918): A Study Guide*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. P. 40–42. (in Ukrainian)
2. Nagayevsky I. (1993). *History of the Ukrainian State in the Twentieth Century* / I. Nagayevsky. Kyiv: Ukrainian Writer. P. 21. (in Ukrainian)
3. Kugutyak M. (1993). *Galicia: Pages of History. Essays on Socio-Political Movements (19th Century – 1939)*. Ivano-Frankivsk. P. 9–14. (in Ukrainian)

4. Arkusha O. H., Kondratiuk K. K., Mudryi M. M., Sukhy O. M. (2016). The Time of Nations. *History of Ukraine in the 19th Century: A Study Guide* / ed. by M. M. Mudryi. Lviv. P. 47–49. (in Ukrainian)
5. Subtelny O. *Ukraine: History* (1991). Kyiv: Lybid. P. 192. (in Ukrainian)
6. Tishchik B. Y. (2013). *History of State and Law in Foreign Countries. Modern Times (17th Century – 1918): A Study Guide*. Lviv: Svit. P. 474. (in Ukrainian)
7. Sarbey V. H. (1999). *National Revival of Ukraine. Vol. 9*. Kyiv: Publishing House "Alternatives". P. 44. (in Ukrainian)
8. Boyko I. Y. (2017). *Galicia in the State-Legal System of Austria and Austro-Hungary (1772–1918): A Study Guide*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. P. 49. (in Ukrainian)
9. Inkyn V. F. (1959). *Essay on the Economic Development of Lviv in the 18th Century*. Lviv. P. 37. (in Ukrainian)
10. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 105. (in Ukrainian)
11. Boyko I. Y. (2017). *Galicia in the State-Legal System of Austria and Austro-Hungary (1772–1918): A Study Guide*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. P. 148. (in Ukrainian)
12. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 106. (in Ukrainian)
13. Kulchytsky V. S. (1969). *The Administrative Apparatus of the City of Lviv According to the Statute of 1870. Bulletin of Lviv University. Legal Series*. P. 43–44. (in Ukrainian)
14. Boyko I. Y. (2017). *Galicia in the State-Legal System of Austria and Austro-Hungary (1772–1918): A Study Guide*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. P. 149. (in Ukrainian)
15. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 107–108. (in Ukrainian)
16. Kugutyak M. (1993). *Galicia: Pages of History. Essays on Socio-Political Movements (19th Century – 1939)*. Ivano-Frankivsk. P. 11. (in Ukrainian)
17. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 100. (in Ukrainian)
18. Franko I. (1985). *Public Granaries and the Granary Fund in Galicia. 1784–1840. Franko I. Collected Works: in 50 vols*. Kyiv: Scientific Thought. Vol. 44. Book 2. P. 633–634. (in Ukrainian)
19. Boyko I. Y. (2017). *Galicia in the State-Legal System of Austria and Austro-Hungary (1772–1918): A Study Guide*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. P. 151. (in Ukrainian)
20. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 101–102. (in Ukrainian)
21. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 102. (in Ukrainian)
22. Boyko I. Y. (2017). *Galicia in the State-Legal System of Austria and Austro-Hungary (1772–1918): A Study Guide*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. P. 153. (in Ukrainian)
23. Nastasiyak I. Y. (2006). *Organization of the Administration of Galicia and Bukovina within Austria (1772–1848): Monograph*. Kyiv: Atika. P. 103–104. (in Ukrainian)
24. Vovk O. Y. (2018). *Reform of Self-Governance in Ukrainian Cities of Galicia within the Austro-Hungarian Empire in the Second Half of the 19th Century. Scientific Bulletin of Uzhgorod National University: Law Series / Chief Editor Yu. M. Bysaga*. Uzhgorod: Helvetika Publishing House. Vol. 1. Issue 52. P. 10. (in Ukrainian)
25. Hural P. (2011). *Local Self-Governance in Galicia and Its Constitutional-Legal Regulation (1848–1918). Wroclaw-Lviv Legal Collection*. P. 307–322. (in Ukrainian)
26. Franko I. (1985). *What Is the Community and What Should It Be? Franko I. Collected Works: in 50 vols*. Kyiv: Scientific Thought. Vol. 44. Book 2. P. 174–180. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 08.10.2024

The article is recommended for printing 08.11.2024